

BELVEDERE

Történelem és társadalomtudományok
History and Social Sciences
www.belvedere.meridionale.hu
belvedere@jgypk.u-szeged.hu
szerk@belvedere.meridionale.hu
ISSN 1419-0222 (Nyomtatott)
ISSN 2064-5929 (Online)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)
(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

Cím / Title:

Életkörülmények és vallásosság a roma népesség körében
Living Conditions and Religiosity of the Roma Population

Szerző / Author:

Rövid, Irén

DOI 10.14232/belv.2013.3.6

<http://dx.doi.org/10.14232/belv.2013.3.6>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Rövid, Irén (2013): Életkörülmények és vallásosság a roma népesség körében. *Belvedere Meridionale*. XXV. 3. 86–96. pp

Életkörülmények és vallásosság a roma népesség körében

— *Living Conditions and Religiosity of the Roma Population* —

Keywords Roma population, integration, religion, religiosity, participation in religious rituals

Abstract

The aim of the present article is to look beyond the life conditions of the Roma population. Our research was to determine whether the presence and the extent of religiosity could influence, and consequently facilitate the social integration of the Roma. The study also intends to analyse whether the frequency of the participation in religious rituals produces significant differences regarding the level of education, economic activity and employment of the Roma included in the sample.

1. A kutatási terület kijelölése, aktualitása

Több európai országhoz hasonlóan Magyarországon is kérdésként merül fel, hogyan lehetne a roma népességet nagyobb hatékonysággal integrálni a társadalomba, illetve mely tényezők játszhatnak nagyobb szerepet a betagozódás előremozdításában. Kutatások zajlottak, zajlanak és bizonyára zajlani is fognak a romák körében, melyek többnyire érintik az integráció területét is. E kutatási téma körül kialakult ellentétes társadalomtudományi megközelítésmódok azonban mai napig vita alapját képezik.¹ Tanulmányomban a lehetséges integrációs csatornák közül csak egy ágenssel, a vallás szerepével foglalkozok, és azt kutatom van-e és, ha igen, milyen funkcióval bír a romák többségi társadalomba történő betagozódása szempontjából.

Kutatásomban egyrészt arra keresem a választ, hogy van-e különbség a magukat vallásosnak tartók és annak nem tekinthető romák csoportjába tartozók között többek között az életkörülmények, az iskolai végzettség, a foglalkoztatottság és egyes mentalitásbeli jellemzők alapján. Található-e szignifikáns összefüggés a vallásosság – valamint annak mértéke – és a korábban említett foglalkoztatottsági és életmódbeli jellemzők között? Van-e a vallásnak integratív szerepe?

---

¹ Lásd: A tudományos közegben zajló „Ki a cigány” problematika (Havas, G. – Kemény, I. – Kertesi G. 1998, Kertesi, G. 1998, Ladányi, J. 2009, Ladányi, J. – Szelényi, I. 1998, Ladányi, J. – Szelényi, I. 2000a, Ladányi, J. – Szelényi, I. 2000b.)

1.1 A felhasznált adatbázisokról

Az adatelemzéskor egyrészt a kutatást érintő, a Központi Statisztikai Hivatal által már meglévő 2011. évi népszámlálási adatok jelentik az elemzés egyik kiemelt információbázisát, amely során a roma népesség lélekszámával, vallással kapcsolatos adatai kerülnek beemelésre a dolgozatba.²

Továbbá, egy reprezentatív országos romakutatás eredményeit felhasználva fogalmazok meg észrevételeket a romának tekintett népesség gazdasági, szociális jellegű és egyéb életvitelbeli jellemzőivel kapcsolatban. A tanulmányban részletesebben kerül áttekintésre a 2010-2011-ben, a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet megbízásából (továbbiakban: NCSSZI) a TÁMOP 5.4.1. kiemelt program keretei között zajló felmérés, amely két komponens mentén vette szemügyre a romák helyzetének alakulását jelen társadalmunkban. Az „A” komponens esetében a tervezett 2000 elemszám helyett – az alapinformációk hiánya miatt – 1965 érvényes esetről beszélhetünk, a „B” kutatásnál pedig 2005 helyett 1919 lett a végleges mintanagyság.³

1.2 Hipotézisek

Az elemzés során két hipotézis helytállóságát tesztelem. Egyrészt azt feltételezem, hogy a romák közötti demográfiai, iskolázottsági, foglalkoztatottsági helyzettel összefüggő eltéréseket a vallásosság mértéke befolyásolja. Másrészt, a vallásosság mértéke és az említett mutatók alakulása közötti összefüggést veszem számba. Úgy vélem, hogy a vallásos szertartásokon való részvétel és az említett vizsgálati szegmensek között kapcsolat található. Többek között azt várom, hogy minél vallásosabbnak tartja magát a kérdezett, annál magasabb iskolai végzettség, és „kedvezőbbnek tekinthető” életkörülmények jellemzik.

2. A kutatási téma szakirodalmi megalapozása

2.1 A vallás fogalmának értelmezési keretei

A vallás meghatározására, vizsgálata során alkalmazott szempontok kijelölésére több észrevétel született. Tomka Miklós a Kulturális Kisenciklopédiában azt hangsúlyozza, hogy a vallási jelenségek hétköznapi és tudományos lehatárolása ellenére, mégis több vallásdefiníció létezik mind a köznyelvben, mind a tudomány területén. „Az átfogó és egységes definíció megfogalma-

² Fontos azonban megjegyezni, hogy a roma népesség hazánkban megfigyelhető létszámára – a későbbiek során elemzett reprezentatív felmérések mellett – a 2001. évi népszámlálás adatai jelenthetik a kiindulópontot. Ezen utóbbiként említett információforrások kapcsán véleményem szerint nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy – a nemzeti, és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény – értelmében az adott kisebbség szuverén joga valamely kisebbséghez való tartozásának szabad, anonim vállalása. Mindezek tükrében a nemzetiségekre vonatkozó szabályozások függvényében nem tehetünk általános érvényű megállapítást a romák számára, országon belüli arányára nézve.

Bővebben a nemzeti, és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvényről: <http://www.nemzetisegek.hu/dokumentumok/kisebbségitorveny/kisebbsortvmagyar2006.pdf> (2013.09.01.)

³ A két komponens közötti eltérés abban található, miként történt a mintaválasztás, illetve milyen szempontok szerint tekintették az érintetteket romának. Míg a felmérés „A” szegmense a roma származású, egyes településbeli vezetők, kulcsinformátorok válasza, illetve ezzel kapcsolatos mindennapi tapasztalataira, tudására épült, a „B” komponens esetében a nem roma településbeli vezetőség nyilatkozott a településen élő romák általuk vélt lélekszámáról, arányáról. Bővebben a kutatás módszertanáról: <http://modernizacio.hu/old/index.php?page=dokumentum&piller=5> (2013.09.01.)

zását a vallás és a vallási jelenségek rendkívüli formagazdasága is nehezíti, illetve az a magától értetődő igény, hogy a meghatározás minden korra, minden társadalomra, minden kultúrára és minden vallási hagyományra alkalmazható legyen” (KENYERES 1986. 737).

Ha a vallás definícióját a szociológusok szemszögéből vizsgáljuk, akkor a vallás, mint a közös hit és rituálék kulturális rendszere jelenik meg. Émile Durkheim vallásdefiníciója a szent dolgokkal összefüggésbe hozható hitekkel és gyakorlatokkal foglalkozik, melyek egységes rendszert alkotnak. Különbséget tesz profán – jelen értelmezésben szokásos, mindennapi – és szent dolgok – nem hétköznapiak, „földöntúliak” – között. Továbbá – miként Durkheim is hangsúlyozza –, minden vallás esetében megfigyelhető a ceremoniális jelleggel bíró tevékenységek jelentősége, amely a csoportszolidaritás megerősítéséhez és fenntartásához járul hozzá (DURKHEIM 2002).

A vallás vizsgálata során Karl Marx megállapításaira is röviden utalást kell tennünk, aki annak ellenére, hogy nem vizsgálta szisztematikusan a területet, mégis széles körű hivatkozási pontként szerepel a tudományos közegben. Marx több esetben utalt és részletesen foglalkozott Ludwig Feuerbach vallásossággal kapcsolatos felfogásával, többek között Feuerbach azon tézisét elfogadva, miszerint a vallás elidegenedés, amely a felsőbb erők, istenek megkonstruálásában gyökerezik, maga is önidegenedésként tekintett a vallásra (Marx 1969). Továbbá, a vallás hagyományos formában történő szerepének csökkenését és végül megszűnését vizionálta, melyet a vallás által közvetített értékek és normák földi életbe való megjelenésével magyarázott. Mindezen megállapításai mellett ismert a vallás „*a népek ópiuma*” kijelentése, mely az evilági élet viszontagságait, egyenlőtlenségeit, valamint a túlvilágon megvalósuló boldogságot jelképezi. (Marx 1977)

2.2. A vallás társadalomban betöltött szerepének megítélése

Émile Durkheim, Max Weber és Karl Marx alapján

A vallásszociológusok körében a vallás több funkciója, megfogalmazása ismeretes. Amellett, hogy elősegítik a világban való tájékozódást, közös értékeket és értelmezési keretet jelentenek a társadalom tagjai számára, hozzájárulnak – egyes megközelítések szerint – a társadalmi integráció megvalósításához is. A továbbiakban a vallás társadalomban betöltött szerepét – többek között – ÉMILE DURKHEIM (2002), MAX WEBER (1982) és KARL MARX (1977) munkásságán keresztül is érzékeltetem.

A vallás integratív szerepével kapcsolatban – mely kiemelt jelentőséggel bír a tanulmány további egysége szempontjából – Durkheim elmélete jelenti a támpontot, amely a rituálék társadalmakban megfigyelhető szerves részének szükségességét hangsúlyozza. Durkheim állítása szerint a rituáléknak köszönhetően internalizálódnak a társadalom tagjai számára az integrációhoz, szolidaritáshoz kötődő nélkülözhetetlen értékek, normák (ANDORKA 2006). „*A vallási élet elemi formái*” című könyvében – a legelemibb vallás, a totemizmus bemutatásán keresztül – a totem úgy jelenik meg, amely a csoportot és a közösség összetartása szempontjából legfontosabb értékeket szimbolizálja (DURKHEIM 2002).

WEBER (1982) vallási jelenségekkel kapcsolatos vizsgálódásainak súlyponti tényezője a vallás és a társadalmi folyamatok közötti összefüggések feltárása volt. Többek között olyan megállapításokra jutott, miszerint a vallás jelentős befolyással bír az adott társadalomban megvalósult gazdasági szerkezet jellegére, valamint vannak olyan vallások – a keleti vallásokat e csoportba sorolta –, amelyek hozzájárultak a kapitalista fejlődés kibontakozásához.

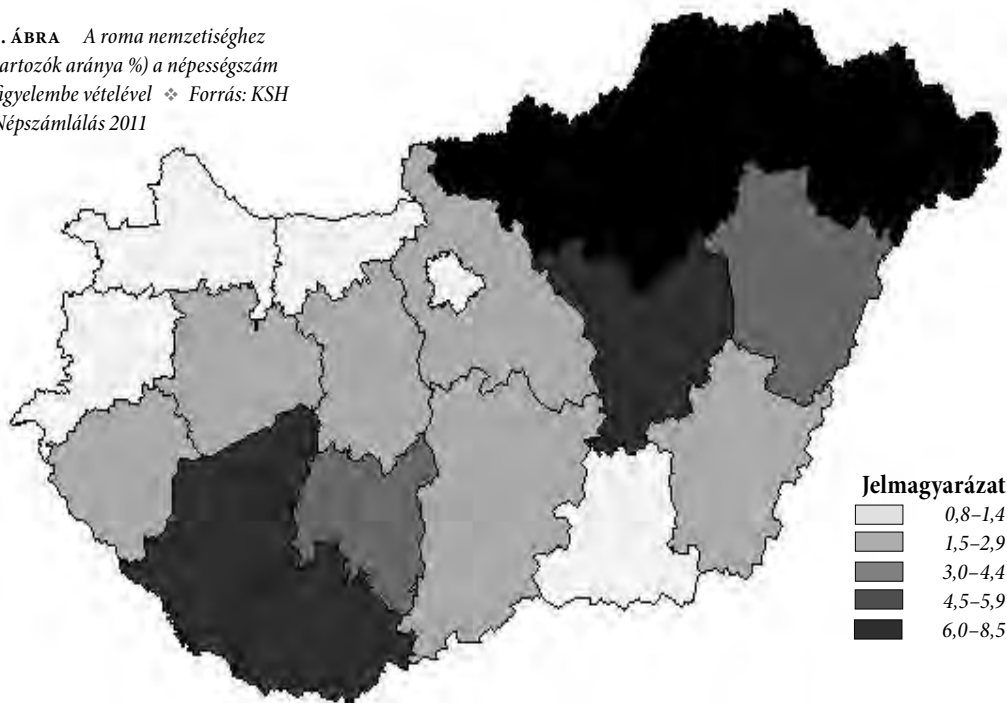
MARX (1977) megfogalmazásában a társadalmat az alap – a termelési viszonyok – és a felépítmény közötti egymásra hatása jellemzi. A gazdaság és a vallás összefüggéseit taglalva – az

által felállított értelmezés keretében – arra a megállapításra jutott, hogy a gazdasági alap jelentős hatást gyakorol a felépítményre, melyek közé tartozik véleménye szerint a vallás is. Azonban nem tekintett el a felépítmény, közöttük a vallás befolyásoló szerepétől sem.

3. Vallásosság a romák körében

A roma népesség valláshoz fűződő viszonyát érdemes az említett reprezentatív országos cigánykutató mellett a 2011. évi népszámlálás rendelkezésre álló eredményei⁴ alapján is górcső alá venni. Ugyanis 2011-ben 315,6 ezren vallották magukat cigány nemzetiséghez tartozónak, több mint másfélszer annyian, mint tíz évvel azelőtt. A régiók közül a romák 30 százaléka Észak-Magyarországon, 26 százaléka Észak-Alföldön él, a megyéket is figyelembe véve leginkább Borsod-Abaúj-Zemplén (19%) és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye (14%) tekinthető a cigányok által legsűrűbben lakott térségnek.

1. ÁBRA A roma nemzetiséghez tartozók aránya (%) a népességszám figyelembe vételével ❖ Forrás: KSH Népszámlálás 2011

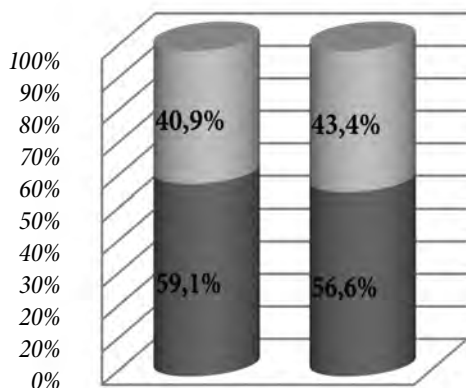
A romák körében megfigyelt vallásosság alakulására a népszámlálás, valamint az említett országos romakutatás alapján is kitérhetünk. Míg a népszámlálási kérdőíven az egyházhoz, felekezethez tartozás érzete szerepelt, addig a cigánykutató az egyházhoz, felekezethez való tartozást és a vallási szertartásokon való részvételt is vizsgálta. E két tényező azonban – miként a romák körében zajló felmérés jelzi – jelentős eltéréseket mutat. A 2. ábra alapján látható, hogy míg a kérdezettek több mint 50 százaléka tartja magát valamely egyház, illetve gyülekezet tag-

⁴ <http://www.ksh.hu/nepszamlalas/?langcode=hu> Hozzáférés: 2013.09.01.

jának, addig túlnyomó többségük nem, vagy ritkábban, mint havonta vesz részt vallási, egyházi eseményeken.

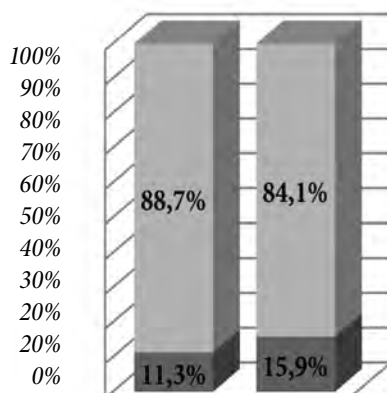
Tartozik-e Ön valamelyik egyházhoz, gyülekezethez?

„A” komponens: N = 1947; „B” komponens: N = 1901

„A” komponens „B” komponens
 igen nem

„A” komponens: N = 1932
 „B” komponens: N = 1835

„A” komponens „B” komponens
 ■ vallásukat rendszeresen gyakorlók
 ■ vallásukat nem vagy ritkán gyakorlók

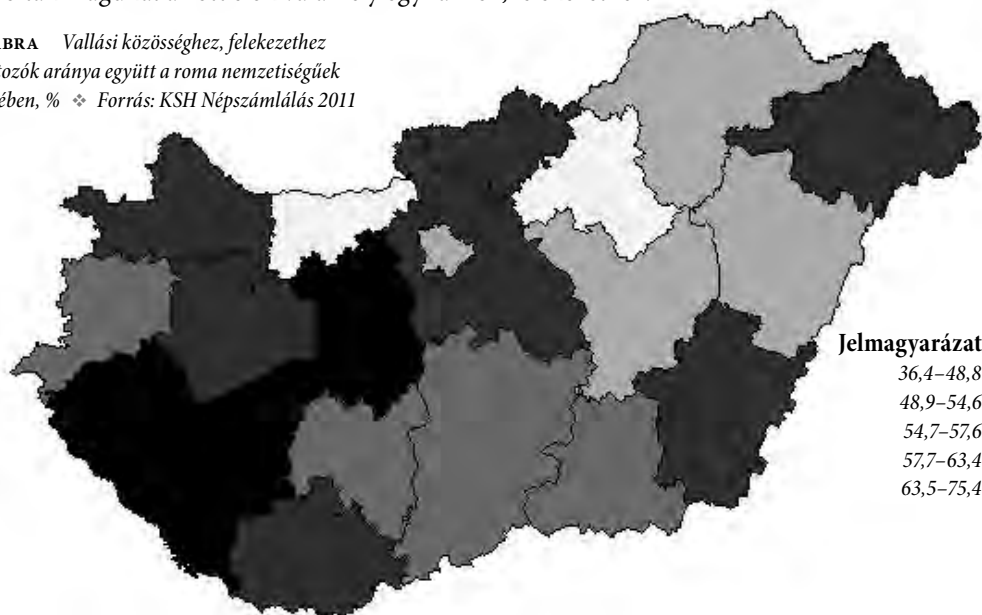
2. ÁBRA Az egyházhoz való tartozás és a vallási, egyházi szertartásokon való részvétel gyakorisága, %

❖ Forrás: Romakutatás NCSSZI 2010–2011)

3.1. A vallásosság tendenciái megyénkénti bontásban

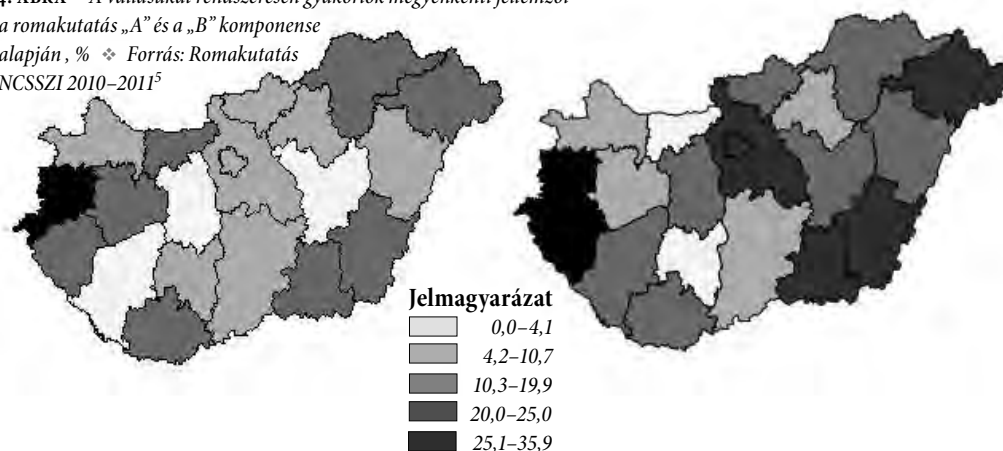
A 2011-es népszámlálás eredményei alapján – miként a 3. ábra mutatja – a roma nemzetiséghez tartozók körében leginkább Somogy, Zala és Fejér megyében kimagasló a vallási közösséghez, felekezethez tartozó romák aránya. Legkevesébé pedig Komárom-Esztergom és Heves megyében sorolták magukat az ott élők valamely egyházhoz, felekezethez.

3. ÁBRA Vallási közösséghez, felekezethez tartozók aránya együtt a roma nemzetiségűek körében, % ❖ Forrás: KSH Népszámlálás 2011

A 4. diagram az országos romakutatás eredményei alapján mutatja a vallásukat rendszeresen, vagy legfeljebb ritkábban, mint havonta gyakorlók megyénkénti sajátosságait, melyek között (az alábbiak miatt „A” komponens: Pearson-féle Khí-négyzet = 58,378; szignifikancia érték < 0,001; „B” komponens: Pearson-féle Khí-négyzet = 59,549; szignifikancia érték < 0,001) szignifikáns összefüggés áll fenn.

4. ÁBRA A vallásukat rendszeresen gyakorlók megyénkénti jellemzői a romakutatás „A” és a „B” komponense alapján, % ❖ Forrás: Romakutatás NCSSZI 2010–2011⁵

A közölt térképek alapján szembevetendő, hogy a kutatás mindkét komponense értelmében a Vas megyében élő roma kérdezettek tekinthetők leginkább vallásosnak. Említést kell tenni továbbá arról, hogy a 90 százalékot is meghaladja a vallásukat nem, vagy ritkán gyakorlók aránya az „A” szegmens esetében hat megyében – Fejér, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Pest, Somogy és Budapest –, a „B” összetevőt nézve pedig négy megye választói körében – Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Tolna, Veszprém – találunk ilyen magas értékeket.

4. A vallás integratív funkciójának vizsgálata

A tanulmány további részében a vallás integratív szerepét vizsgálom a vallási szertartásokon való részvétel rendszeressége alapján. A vallásosságban megmutatkozó hasonló tendencia miatt, valamint azért, mert a tanulmány elsődlegesen nem a két kutatási szegmens eltérő mintavételi eljárásából származó esetleges eltérésekre fókuszál, a két felmérés adatai együttesen kerülnek elemzésre.

A vallásosság integratív szerepének elemzésére létrehozott kétértékű dichotóm változó arra hivatott, hogy az e szempontból történő differenciálás jobban tükrözze a vallásos életmód jelentőségét. Azon kérdezetteket tekintettük a vallásukat rendszeresen gyakorlóknak – miként

⁵ Komárom-Esztergom megyében – a felmérés „B” összetevője esetében – összesen csupán 3 esetszámot figyelembe véve nyílik lehetőségünk a vallási szertartásokon való részvétel gyakoriságának, és ezáltal a kialakított csoportokba történő besorolás megyénként megfigyelhető jellegzetességeire következtetés levonni. Az elenyésző elemszám miatt jelen esetben ezen megyére vonatkozóan csak az „A” komponens adatait vizsgálom meg. A 4. ábrán a felmérés „A” komponensének jellemzőit a bal oldali térkép, a „B” szegmensét pedig a jobb oldali ábrázolja.

a módszertani megjegyzések egységben felvázolásra került – akik, legalább havonta járnak vallási szertartásokra, míg a vallásukat ritkán vagy egyáltalán nem gyakorlók ezen közösségi eseményeken a havi rendszerességnél ritkábban vagy soha nem vesznek részt. Tehát a cél nem a vallásos eseményeken való részvétel vagy annak hiánya alapján történő lehatárolása, a hangsúly ezen szertartásokon való részvétel gyakoriságán van.

Előzetesen azt várom, hogy ennek értelmében a vallásosként jellemezhető romák körében magasabb lesz az iskolai végzettség, a kérdezettek nagyobb aránya fog az érettségizettekhez, valamint a diplomásokhoz tartozni, és kevésbé számít jellemzőnek náluk, hogy az általános iskola nyolc osztályát sem fejezték volna be. A foglalkoztatottságnak is jelentősebb hangsúlyt tulajdonítok a vallásos romáknál, mint a nem vallásosak esetében, azt feltételezve, hogy jelentősebb részarányt tesznek ki közöttük a munkával rendelkezők.

4.1 Oktatás, képzettség

Szignifikáns összefüggést találhatunk az iskolai végzettség és a vallásosság között (Pearson-féle χ^2 -négyzet = 30,460; szignifikancia érték < 0,001). Tehát kijelenthetjük, hogy a vallásgyakorlás rendszerességében megmutatkozó egyenlőtlenségek befolyással bírnak a képzettség alakulására.

		kevesebb mint nyolc osztály	nyolc osztály	szakmunkásképző, szakiskola	érettsé- gizett	diplomás	összesen
Vallásukat nem vagy ritkán gyakorlók	Esetszám	567	1717	800	99	20	3203
	%	17,7%	53,6%	25,0%	3,1%	0,6%	100,0%
	Adjusztált reziduális	0,4	2,3	-0,5	-3,9	-3,6	
Vallásukat rendszeresen gyakorlók	Esetszám	85	241	130	33	11	500
	%	17,0%	48,2%	26,0%	6,6%	2,2%	100,0%
	Adjusztált reziduális	-0,4	-2,3	0,5	3,9	3,6	
Összesen	Esetszám	652	1958	930	132	31	3703
	%	17,6%	52,9%	25,1%	3,6%	0,8%	100,0%

1. TÁBLÁZAT Az iskolázottság a vallásukat rendszeresen vallásgyakorlók és a vallási szertartásokra nem vagy ritkán ellátogatók között ❖ Forrás: Romakutatás NCSSZI 2010–2011

Az 1. táblázat adatait szemügyre véve megállapítható, hogy a vallásukat nem vagy ritkán gyakorlók túlnyomó többsége legfeljebb 8 osztállyal rendelkezik. Ettől az aránytól némileg eltérve (48,2%) a vallási eseményeken rendszeresen résztvevők leginkább az általános iskola nyolc osztályát fejezte be. Szembetűnő a felsőfokú tanulmányokat folytatók elenyésző száma is. Mindezek ellenére látható, hogy míg az egyáltalán nem, vagy kevésbé vallásosnak számító körében a diplomások alul vannak reprezentálva, addig a vallásosaknál éppen fordítva, a felül-reprezentáltságukat emelhetjük ki. Az érettségizetteket vizsgálva a diplomásokhoz hasonló tendenciára lehetünk figyelmesek, ugyanis alacsonyabb arányban fordulnak elő a vallásosnak nem vagy csak részben tekintetők körében, kiemelkedően magas arányban képviseltetik azonban magukat a vallásosak között.

4.2. Gazdasági aktivitás

Az iskolai végzettséghez hasonlóan a gazdasági aktivitás alapján is jelentős különbségre lehetünk figyelmesek (az alábbiak miatt Pearson-féle Khí-négyzet = 25,545; szignifikancia érték < 0,001) annak függvényében, hogy a kérdezett vallásosnak tekinthető-e vagy sem.

A 2. táblázat a vallásosnak és nem vallásosnak számító kérdezettek gazdasági aktivitás területén érvényesülő tendenciáit mutatja. E szempont szerint talán a legfontosabbnak a dolgozók és a munkanélküliek arányának összevetése tűnik. Látható, hogy míg a munkával rendelkezők között nem találni jelentős különbséget a vallásosak és nem vallásosak között, addig a munkanélküliek aránya a vallásukat nem vagy ritkán gyakorlók körében számít kiemelkedőbbnek.

		dolgozik, pénz- kereső	GYES-en, GYED-en van	nyugdíjas	munkanélküli	háztartásbeli	egyéb inaktív	tanuló	ápolási díjat kap	Össz.
Vallásukat nem vagy ritkán gyakorlók	Esetszám	751	417	421	1105	173	206	89	8	3170
	%	23,7%	13,2%	13,3%	34,9%	5,5%	6,5%	2,8%	0,3%	100,0%
	Adjusztált reziduális	0,3	1,5	-4,3	1,9	-0,7	0,6	0,5	-2,0	
Vallásukat rendszeresen gyakorlók	Esetszám	114	53	102	151	31	29	12	4	496
	%	23,0%	10,7%	20,6%	30,4%	6,2%	5,8%	2,4%	0,8%	100,0 %
	Adjusztált reziduális	-0,3	-1,5	4,3	-1,9	0,7	-0,6	-0,5	2,0	
Összesen	Esetszám	865	470	523	1256	204	235	101	12	3666
	%	23,6%	12,8%	14,3%	34,3%	5,6%	6,4%	2,8%	0,3%	100,0%

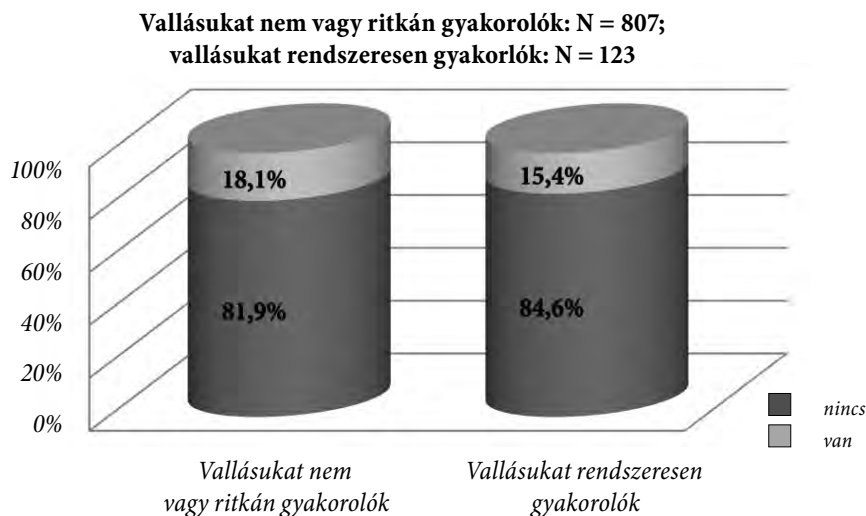
2. TÁBLÁZAT A gazdasági aktivitás a vallásukat rendszeresen vallásgyakorlók és a vallási szertartásokra nem vagy ritkán ellátogatók között ❖ Forrás: Romakutatás NCSSZI 2010–2011

Az adjusztált reziduálisokat is vizsgálva megállapítható, hogy a nyugdíjasok a vallásosak csoportjában felül vannak reprezentálva. Mindezek alapján kijelenthető, hogy a mintába került roma népesség kevesebb mint harminc százaléka foglalkoztatott; illetve valamivel több mint 30 százalék nyilatkozott úgy, hogy jelenleg munkanélküli. A munkanélkülieket követi a vallásosak esetében a nyugdíjasok húsz százaléknál némileg kisebb arányban történő említése, valamint a GYES-en, GYED-en lévők. A háztartásbeliek, az egyéb inaktívak és a tanulók külön-külön képviselt hányada kevesebb mint tíz százalékot tesz ki mind az egyházi szertartásokra rendszeresen járók, mind a havi rendszerességnél ritkábban résztvevők esetében is.

4.3. Állandó munkahely

A továbbiakban a kereső tevékenységet folytatókra összpontosítva azt járom körül, hogy van-e különbség a rendszeres munkával rendelkezők között⁶ attól függően, milyen mértékben tekinthetők vallásosnak. Azonban e szempontot figyelembe véve (az alábbiak következtében Pearson-féle Khí-négyzet = 0,511; szignifikancia érték = 0,528) nem találni szignifikáns eltérést a vizsgált csoportok között.

⁶ A rendszeres munkával való rendelkezésre vonatkozó kérdés csak azon kérdezettek körében került feltételre, akik – a közmunka, közhasznú munka, közcélú munka kivételével – jelenleg alkalmi munkát és vállalkozói tevékenységet végeznek, melynek értelmében állításainkat csak ezen korlátozás figyelembe vétele mellett fogalmazhatjuk meg.

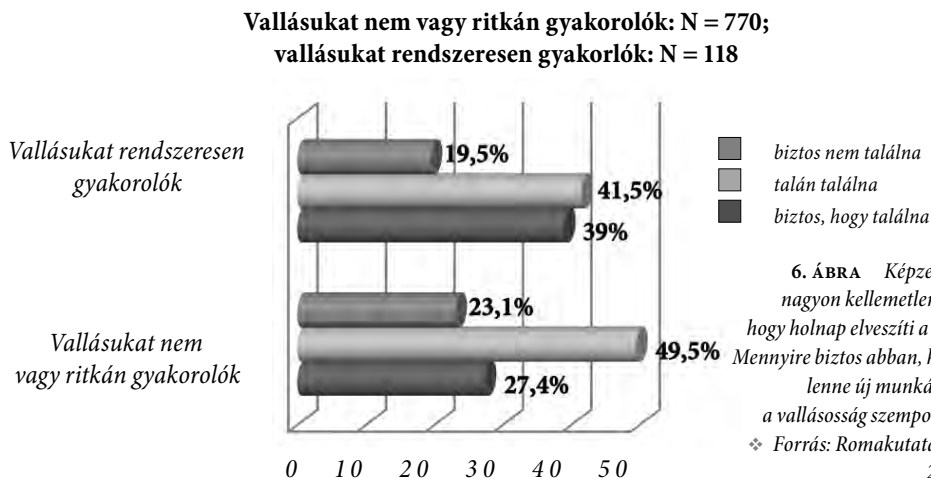

5. ÁBRA Az állandó munkával rendelkezők aránya a vallásosság alapján, %
❖ Forrás: Romakutatás NCSSZI 2010–2011

A keresők függetlenül attól, hogy vallásosak-e vagy sem döntő többségük, több mint 80 százalékuk – miként az 5. diagram jól ábrázolja – állandó munkahellyel rendelkezik.

4.4 Munkakereséssel kapcsolatos attitűdök

A romák munkaerőpiacon megfigyelt jellemzőinek fenti bemutatását még egy, a munkavállalással összefüggő attitűd bemutatásával egészítem ki a vallásosság alapján. A mintába kerülők azon kérdésre vonatkozó válaszai, miszerint ha holnap elveszítik a munkahelyüket mennyire biztosak abban, hogy képesek lesznek új állást találni, jelentős eltérést mutatnak (Pearson-féle χ^2 -négyzet = 6,673; szignifikancia érték < 0,001) a vallásosak és a nem vallásosak között.

6. ÁBRA Képzelve el azt a nagyon kellemetlen helyzetet, hogy holnap elveszíti a munkáját. Mennyire biztos abban, hogy képes lenne új munkát találni? – a vallásosság szempontjából, %
❖ Forrás: Romakutatás NCSSZI 2010–2011

A 6. ábra jól tükrözi a vallásukat rendszeresen gyakorlók körében megfigyelhető azon pozitívabb megközelítést, amely a munkahelyük elvesztésével járó új állás utáni keresés sikerének valószínűségére vonatkozik. Ugyanis az egyházi eseményeken legalább havonta résztvevők – a nem, vagy kevésbé vallásosakhoz képest – nagyobb arányban (39%) vélik úgy, hogy biztosan el tudnának újból helyezkedni a munkaerőpiacon. Ezen attitűd másik két dimenziójában – azok között, akik kizártnak tartják, hogy nem találnának; valamint látnak rá esélyt, de mégis bizonytalanok – leginkább a vallásosnak nem számítók képviseltetik magukat leginkább.

5. Eredmények összefoglalása

Az elemzés legfontosabb részét a vallásnak a romák integrációjában betöltött szerepének szemügyre vétele képezte. A dolgozat legfontosabb célkitűzése annak a kérdésnek megválaszolása volt, miszerint tekinthetünk-e a vallásra az integráció egyik szegmensként, illetve a kapott eredmények függvényében mutatható-e ki szignifikáns eltérés a vallásosság gyakorlása alapján kialakított két csoport sajátosságai között.

A vallás integratív funkcióját két szempont – az egyházhoz való tartozás, a vallási szertartásokon való részvétel gyakorisága – alapján is vizsgáltam. A közölt eredmények tükrében látható volt, hogy a négy terület közül az iskolázottságra, a gazdasági aktivitásra minden esetben jelentős mértékű befolyásolt gyakorolt a vallásosság.

Azok között, akik a vallásukat rendszeresen gyakorolják felül vannak reprezentálva a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők (érettségizettek, diplomások), illetve az egyházi eseményekre ritkábban, mint havonta ellátogatókhoz képest elenyészőbb arányban képviseltetik magukat az alacsonyabb iskolai végzettséget jelző kategóriákban.

A foglalkoztatottsággal kapcsolatban nem állapíthatunk meg – az iskolázottsághoz hasonlóan – ilyen differenciát képező szempontot. Ugyanis nincsen jelentős eltérés a vallásosság alapján kialakított két csoport munkával rendelkezőinek arányában, azonban munkanélküliek nagyobb arányban fordulnak elő a vallásosnak nem számítók között. Mindazonáltal említést kell tennünk a vallásukat rendszeresen gyakorlók körében, a munkavállalás terén megfigyelt pozitívabb kép felől, hiszen a vallásosnak tekinthető kérdezettek nagyobb aránya véli úgy, hogy a jelenlegi munkahelye elvesztését követően biztosan újra be tudna tagozódni a munkaerőpiacba.

Jelen tanulmány a romaintegráció egy újfajta megközelítésének alátámasztását, ezáltal egy sajátos módszertan kidolgozását tűzte ki célul, amely a vallási szertartásokon való részvétel gyakoriságának figyelembe vételén alapult. A kapott eredmények tükrében körvonalazódni látszik a vallás iskolázottságban, foglalkoztatottságban, lakhatási körülményekben és egészségügyi állapotban betöltött jelentős befolyásoló szerepe. Mindezek függvényében jelen felmérések további kutatási kérdéseket vethetnek fel a romák integrációjára vonatkozóan. Érdekesnek mutatkozna – megítélésem szerint – ezen vizsgálati szegmensnek 2011. évi népszámlálási adatok alapján történő részletesebb szemügyre vétele, amely révén – a nemzetiségi önmeghatározás függvényében – egy részletesebb képet alkothatnánk ezen vizsgálati terület jellemzőivel kapcsolatban. *

FELHASZNÁLT IRODALOM

- DURKHEIM, É. 2002: A vallási élet elemi formái. Budapest, L'Harmattan Kiadó. Elektronikus elérhetőség: <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tkt/vallasi-elet-elemi/ch02.html>. Hozzáférés: 2013.09.01.
- GYUKITS, GY. 1999: A romák egészségügyi ellátásának szociális háttere. Budapest. (OTKA és OKTK kutatási beszámoló) <http://romakutato.uni-miskolc.hu/images/upload/dokumentumok/tanulmányok/gyukits.pdf> Hozzáférés: 2013.09.01.
- HAVAS, G. – KEMÉNY, I. – KERTESI G. 1998: A relatív cigány a klasszifikációs küzdőtéren. *Kritika* 1998. 3. sz. 31–36.
- KENYERES, Á. 1986: *Kulturális Kisenciklopédia*. Budapest, Kossuth Kiadó.
- KERTESI, G. 1998: Az empirikus cigánykutatások lehetőségéről. *Replika* 1998. 29. sz. 201–222. <http://www.c3.hu/scripta/replika/29/cigany.htm>. Hozzáférés: 2013.09.01.
- LADÁNYI, J. 2009: *A burkolt szelekciótól a nyílt diszkriminációig*. Budapest, MTA Tudománytörténeti Intézet – MTA tudománykutató Központ.
- LADÁNYI, J. – SZELÉNYI, I. 1998: Az etnikai besorolás objektivitásáról. *Kritika* 1998. 3. sz. 33–35.
- LADÁNYI, J. – SZELÉNYI, I. 2000a. Ki a cigány? In Horváth, Á. – Landau, E. – Szalai, J. (szerk.): *Cigánynak születni*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó. 179–191. http://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf443.pdf Hozzáférés: 2013.09.01.
- LADÁNYI, J. – SZELÉNYI, I. 2000b: Még egyszer az etnikai besorolás „objektivitásáról.” In Horváth, Á. – Landau, E. – Szalai, J. (szerk.): *Cigánynak születni*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó. 239–241. http://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf447.pdf (2013.09.01.)
- MARX, K. 1969: *Thesen über Feuerbach*. http://www.mlwerke.de/me/me03/me03_005.htm Hozzáférés: 2013.09.01.
- MARX, K. 1977: *Gazdasági-filozófiai kéziratok 1844-től*. Budapest, Kossuth Kiadó.
- NEMÉNYI, M. 2005: Szegénység – etnicitás – egészség. In Neményi, M. – Szalai, J. (szerk.): *Kisebbségek kisebbsége*. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai. Budapest, Új Mandátum.
- WEBER, M. 1982: A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme. Vallásszociológiai írások. Budapest, Gondolat.

FELHASZNÁLT ADATOK FORRÁSAI

- A nemzeti, és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvényről*. <http://www.nemzetisegek.hu/dokumentumok/kisebbssegitorveny/kisebbstorvmagyar2006.pdf> Hozzáférés: 2013.09.01.
- A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet megbízásából a TÁMOP 5.4.1. kiemelt program keretei között zajló felmérés módszertanáról*. Élethelyzetek a társadalom peremén. <http://modernizacio.hu/old/index.php?page=dokumentum&piller=5&dokid=589> Hozzáférés: 2013.09.01.
- A 2011. évi népszámlálás adatai*. http://www.ksh.hu/nepszamlalas/reszletes_tablak Hozzáférés: 2013.09.01.
- NCSSZI „A” komponens. Hány roma él Magyarországon? <http://modernizacio.hu/old/index.php?page=dokumentum&piller=5&dokid=477> Hozzáférés: 2013.09.01.
- NCSSZI „B” komponens szakértői becslése. Zárótanulmány „B” komponens <http://www.modernizacio.hu/index.php?page=dokumentum&piller=5&dokid=478> Hozzáférés: 2013.09.01.
- Roma Integráció Évtizede Program*. http://kla.hu/uploads/media/Decade_of_Roma_Inclusion_HU_fin.pdf Hozzáférés: 2013.09.01.